



وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

حوزه ریاست

اداره کتابخانه و مرکز اسناد

مقاله نامه

انقلاب اسلامی و آموزش و پرورش

تهیه و تنظیم : آذردخت کوهستانی نژاد

زمستان: ۹۹

۱. انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در نظام آموزشی کشور (تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در تراز انقلاب اسلامی و دفاع مقدس)

مرتضی زارع برمی

نشریه مطالعات دفاع مقدس، سال چهارم شماره ۲ (پیاپی ۱۴، تابستان ۱۳۹۷)، ص ۵۳-۸۶

انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بخشی از سرنوشت و هویت ملت ایران در چهار دهه اخیر است و براساس این دو رویداد کلان تاریخی- حماسی، امام خمینیرحمت الله علیه، اسلام، عاشورا، شهادت، آرمان شهر، استقلال، آزادی، صلح، عدالت و برابری درزمره باورها و ارزش های استقلال از استکبار و رهایی از استبداد و تجاوز خارجی جمهوری اسلامی ایران است. هریک از این سرفصل های محتوایی و ارزشی می تواند، به تنهایی هسته مرکزی بسیاری از سرفصل های آموزش و پرورش را شکل دهد و در رشد مهارت های شناختی، عاطفی و اجتماعی دانش آموزان کشور موثر باشد. بر همین اساس، بایستی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، سهمی ارزنده در بالندگی آموزش و پرورش کشور داشته باشند، زیرا ارزش ها و باورهای انسانی، اسلامی و ایرانی در حد اعلای خود در منظومه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس تبلور یافته است؛ باعنایت به موارد بالا، پژوهش حاضر، با روش توصیفی- تحلیلی و با در نظر گرفتن مفاد اسلامی- ایرانی سند تحول بنیادین آموزشی کشور به رشته تحریر درآمده و در پی بررسی منظومه انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در حوزه تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی است.

کلید واژگان: انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، سند تحول بنیادین، عاشورا، آموزش و پرورش، نظام آموزشی

۲. بررسی عملکرد انقلاب اسلامی در حوزه نظام آموزش و پرورش رسمی و عمومی

فرامرز محمدی پویا

فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، پیاپی ۵۵ (زمستان ۱۳۹۷)، ص ۲۰۷-۲۳۲

در توصیف انقلاب اسلامی همین کفایت می کند که امام خمینی & از انقلاب اسلامی با عنوان هایی مانند «معجزه قرن» و «انفجار نور» یاد کرده اند. در شرایط فعلی که حجمه های مختلف غیرمنصفانه ای به کشور وارد می شود، اهمیت تبیین دستاوردهای انقلاب اسلامی به عنوان یک وظیفه، معین می گردد. ازاین رو پژوهش حاضر با هدف بررسی عملکرد انقلاب اسلامی در حوزه نظام آموزش و پرورش رسمی و عمومی و با روش تحلیل اسنادی و تحلیل کیفی صورت گرفته است. یافته ها حاکی از آن است که نظام آموزش و پرورش عمومی در چهار دهه انقلاب اسلامی در بسیاری از شاخص ها، توسعه ای چشمگیر و در مواردی بالاتر از میانگین جهانی رشد داشته است، ازجمله: برابری جنسیتی در دسترسی به آموزش، نرخ باسوادی زنان، نرخ باسوادی روستاییان، تامین امکانات آموزشی بالاحص در مناطق محروم، پوشش تحصیلی دانش آموزان، نسبت معلم به دانش آموز، اهمیت دادن به کتاب های درسی اقلیت های مذهبی، و... درنهایت برای تحقق یافتن اهداف متعالی انقلاب و آرمان های امام خمینی &، آسیب های مترتب بر عملکرد نظام آموزش و پرورش نیز احصاء گردید.

کلید واژگان: انقلاب اسلامی، آموزش و پرورش، عدالت آموزشی، آسیب شناسی

۳. بررسی فلسفی مولفه های اصلی انقلاب اسلامی به مثابه ظرفیت هایی برای تحول در نظام آموزش و

پرورش

داود حسین پور

پژوهش نامه مبانی تعلیم و تربیت، سال سوم شماره ۲ (پیاپی ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۲)، ص ۱۷۳-۱۹۴

هدف اصلی این پژوهش، بررسی فلسفی مولفه های اصلی انقلاب اسلامی به مثابه ظرفیت هایی برای تحول در نظام آموزش و پرورش می باشد. برای دستیابی به این هدف از روش پژوهش پدیدارشناسی بهره گرفته شد. با این توضیح که انقلاب های کبیر که محدود تاثیر گذاری فراتر از تغییر حاکمیت دارند، یکی از منابع اصلی تحول در نظام های آموزش و پرورش هستند. انقلاب اسلامی در ردای یکی از انقلاب های کبیر به جهت بستر تاریخی متفاوت خود دارای ماهیتی کاملاً متفاوت با انقلاب های پیش از خود است. جنس و سطح تحولات نظام های آموزشی همبستگی قابل توجهی با ماهیت های انقلاب های موثر بر خود دارند. این مهم ضرورت تحلیل مولفه های بنیادین انقلاب اسلامی ایران به مثابه ظرفیت هایی برای تحول در نظام آموزشی ایران را روشن می سازد. در این پژوهش سه عنصر مردمی بودن، اسلام خواهی و نفی سلطه سیاسی و فرهنگی به عنوان مولفه های اساسی انقلاب اسلامی بیان و ظرفیت های هر یک برای تحول در نظام آموزش و پرورش مطرح شدند.

کلید واژگان: انقلاب اسلامی ایران، تحول، نظام آموزش و پرورش

۴. بررسی کتاب های درسی به منظور ارائه راهبرد برای نهادینه کردن ارزش های انقلاب اسلامی در دانش آموزان

محمد آرمند، معصومه عظیمی وحید، حسن مظاهری

فصلنامه رهیافت انقلاب اسلامی، پیاپی ۳۳ (زمستان ۱۳۹۴)، ص ۶۷

کتاب درسی می تواند نقش مهمی در انتقال ارزش های انقلاب اسلامی داشته باشد و دانش آموزان را با انقلاب اسلامی و ارزش های مربوط به آن آشنا سازد. حاضر مبتنی بر پژوهشی است که باهدف تحلیل کتاب های درسی به منظور ارائه راهبرد برای نهادینه کردن ارزش های انقلاب اسلامی در دانش آموزان انجام شده است. روش پژوهش، توصیفی و از نوع تحلیل محتوا است، جامعه پژوهش نیز شامل کلیه کتاب های درسی است که از میان آن ها کتاب هایی که به این موضوع مرتبط می باشد مورد بررسی واقع شده اند. عمده ترین یافته های پژوهش این است که در دوره ابتدایی بیشترین درصد ارزش های انقلاب اسلامی به تعلیمات اجتماعی اختصاص دارد و کمترین میزان مربوط به درس هدیه های آسمان می باشد. همچنین در دوره راهنمایی (اول متوسطه) تاریخ درصد بیشترین واژگان مربوط به انقلاب اسلامی را پوشش داده است و تعلیمات اجتماعی کمترین می باشد و در دوره دوم متوسطه بیشترین مفاهیم مربوط به کتاب تاریخ و کمترین به کتاب ادبیات تعلق دارد. بر اساس بررسی به عمل آمده و کاستی های موجود در پایان پیشنهادهایی برای بهبود کتاب های درسی بیان شده است.

کلید واژگان: تحلیل محتوا، ارزش ها، کتاب های درسی، انقلاب اسلامی، دوره ابتدایی، دوره اول و دوم متوسطه

۵. بررسی هویت انقلابی در کتاب های درسی تاریخ مقطع متوسطه بعد از انقلاب اسلامی تا سال ۸۸

عیسی ابراهیم زاده، فرهاد پروانه

فصلنامه رهیافت انقلاب اسلامی، پیاپی ۲۹ (زمستان ۱۳۹۲)، ص ۳

مهم ترین ابزار نظام آموزش و پرورش برای ایجاد هویت دینی و انقلابی به ذهن و ضمیر دانش آموزان، کتاب های درسی است. ایجاد و تقویت هویت انقلابی در ایران به پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بر دوش نظام آموزش و پرورش قرار گرفته است. از دیدگاه برنامه ریزان درسی، کتاب های درسی «دینی» و «تاریخ» از ابزارهای مهم رسیدن به این هدف هستند که ظرفیت انتقال ارزش های دینی و ایجاد هویت دینی و انقلابی در دانش آموزان را دارند. تحلیل محتوای این کتاب ها به ویژه در مقطع متوسطه می تواند، روشن سازد که مولفان آنها، تا چه حد توانسته اند، عقاید و هویت اسلامی - انقلابی را در لایه مطالب خویش، به دانش آموزان انتقال دهند و در جهت درونی سازی آنها موثر عمل کنند. مسئله اصلی پژوهش پاسخ به این سوال بوده است: آیا کتاب های درسی تاریخ دوره متوسطه (رشته های علوم پایه) بعد از انقلاب اسلامی در شکل دهی هویت انقلابی در دانش آموزان موفق بوده اند؟ روش اجرای این پژوهش تحلیل محتوا و جامعه آماری آن کلیه کتاب های درسی تاریخ دوره متوسطه (رشته های علوم پایه) از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۸ ه.ش بوده است. یافته های این پژوهش حاکی از این است که: کتاب های درسی تاریخ متوسطه بعد از انقلاب اسلامی در شکل دهی و انتقال مفاهیم هویت دینی و انقلابی سهم زیادی داشته اند.

کلید واژگان: کتاب های درسی تاریخ، دوره متوسطه، علوم پایه، هویت انقلابی، تحلیل محتوای دروس تاریخ

۶. تحلیل کیفی محتوای کتب مقطع متوسطه از نظر گفتمان سازی نظریه ولایت فقیه بر اساس آموزه های انقلاب اسلامی ایران

فاطمه سادات جعفرنیا، مقصود امین خندقی، سید جواد قندیلی، محمدرضا جواهری

نشریه تربیت اسلامی، پیاپی ۲۳ (پاییز و زمستان ۱۳۹۵)، ص ۱۳

این پژوهش با الهام از فرمایشات رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله خامنه ای، به بررسی رویکرد گفتمان سازانه (که متوجه به مبانی نظری بومی و نشأت گرفته از آموزه های اسلامی می باشد) در کتب درسی و در باب موضوع ولایت فقیه پرداخته است. روش انجام این پژوهش تحلیل گفتمان است که یکی از انواع تحلیل محتوای کیفی است. یافته های پژوهش نشان دادند که کتب درسی در انتقال موضوع ولایت فقیه، از رویکرد اخبارگونه و تاریخی پیروی می کنند و رویکرد گفتمان سازانه مورد غفلت واقع شده است. از مهم ترین نشانه های اخبارگونه متن می توان به سازماندهی محتوای درسی بر اساس رخدادهای زمانی، تقسیم بندی موضوعی و ترتیب منطقی و غفلت از توجه به روابط ذاتی معارف اشاره نمود. علاوه بر این، استفاده از شیوه بیان مستقیم، عدم توجه به مخاطب و شبهات ذهنی او، سطحی نگری، تمرکز بر حافظه پروری و بی توجهی به عمق مطالب، و غفلت از ابعاد معنوی و عاطفی مخاطبان، از دیگر ویژگی های متن کتابهای درسی در انتقال نظریه ولایت فقیه بودند. این پژوهش در نهایت استفاده از رویکرد گفتمان سازانه را در طراحی و تدوین کتب درسی پیشنهاد می کند.

کلید واژگان: ولایت فقیه، تربیت دینی، تحلیل گفتمان، گفتمان سازی، کتب درسی، محتوای درسی، رهبر انقلاب

۷. تحلیل گفتمان تربیت معلم در حاکمیت جمهوری اسلامی ایران

رضا حق ویردی، رمضان برخوردار، سوسن کشاورز، علیرضا محمودنیا

نشریه فلسفه تربیت، سال چهارم شماره ۲ (پاییز و زمستان ۱۳۹۸)، ص ۵۷-۸۱

در مقاله حاضر، گفتمان تربیت معلم در حاکمیت جمهوری اسلامی ایران مورد تحلیل قرار گرفته است. فرض پژوهش بر این است که گفتمان های حاکمیتی که بعد از انقلاب اسلامی مفصل بندی شده اند، نظام های معنایی را برای معلمان تعریف نموده اند که جایگاه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی معلمان را در ساختارهای قدرت، مکان یابی نموده است. این نظام های معنایی شامل یک دال مرکزی برای گفتمان تربیت معلم است که نشانه های دیگر حول آن مفصل بندی شده اند. سوالات پژوهش چنین است: نشانه های اصلی تربیت معلم در گفتمان های شکل گرفته بعد از انقلاب اسلامی چیستند؟ بسترهای شکل گیری گفتمان های تربیت معلم بعد از انقلاب اسلامی چه بوده است؟ این پژوهش بر مبنای الگوی نظریه گفتمانی لاکلاو و موف و از طریق سندکاوی صورت گرفته است. مطابق یافته های پژوهش، دال مرکزی تربیت معلم در گفتمان های شکل گرفته بعد از انقلاب اسلامی ایران به ترتیب زمانی عبارت اند از: تربیت معلم انقلابی، تربیت معلم بعنوان کارگزار دولتی، توسعه سیاسی معلم، تحول بنیادین در تربیت معلم، تربیت معلم بعنوان الگوی نظری و عملی مطابق نظام معیار اسلامی. گفتمان فراگیر انقلاب اسلامی تاثیر مستمری بر فرایند تربیت معلم داشته است. همچنین با تصویب سند تحول بنیادین و سند زیرنظام تربیت معلم و تامین منابع انسانی در نظام تربیت رسمی و عمومی، تربیت معلم جایگاهی راهبردی در نظام آموزش و پرورش یافته و با رویکردی آینده نگر و بلندمدت بدان نگریسته شده است.

کلید واژگان: تربیت معلم، تحلیل گفتمان، گفتمان حاکمیت، آموزش و پرورش، انقلاب اسلامی

۸. تحلیل وضعیت معرفی ابعاد شخصیت حضرت امام خمینی(ره) در کتاب های درسی (ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان)

مهناز همتی نوح دوست گیلانی

پژوهشنامه انقلاب اسلامی، پیاپی ۱۸ (بهار ۱۳۹۵)، صص ۱۹-۳۸

کتاب درسی در جهت ترسیم ابعاد شخصیتی و فکری امام خمینی(ره)، نقشی به سزا دارند. پژوهش حاضر بر آن است تا به تحلیل وضعیت معرفی ابعاد (سیاسی، اجتماعی، اعتقادی- عبادی، تربیتی- رفتاری، علمی- ادبی- فرهنگی) شخصیت حضرت امام در کتاب های درسی دوره ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان بپردازد. با توجه به اینکه بهترین روش ارائه مفاهیم در کتاب درسی، «روش تلفیقی» می باشد، تحلیل محتوای کلیه کتب درسی، از این طریق انجام می شود. این روش، عبارت از انتخاب ترکیبی آموزه ها، اعتقادات و اعمال تربیتی است که با عنایت به سن یاد گیرنده، تفاوت های فردی، موضوع درسی یا زمینه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی انتخاب می گردد. نتایج پژوهش حاضر بیانگر آن است که : توزیع فراوانی محتوای مطالب مربوط به معرفی ابعاد شخصیت حضرت امام(ره) در کتب دوره ابتدایی، فاصله زیادی تا وضع مطلوب دارد. در کتاب فارسی، بیشترین و در ریاضی، کمترین فراوانی به چشم می خورد. در دوره راهنمایی و دبیرستان نیز، بیشترین و کمترین تمایل، به ترتیب نسبت به بعد سیاسی و بعد اجتماعی شخصیت حضرت امام، معطوف است. کتاب های دین و زندگی، تاریخ، فارسی و تعلیمات اجتماعی، بیشترین مطالب را درباره امام در خود جای داده اند. با توجه به جنبه های تربیتی و اخلاقی که در زندگی حضرت امام(ره) وجود داشته و نیز تحلیل و بررسی اثرات تربیتی و رفتاری که کتاب های درسی و روش های آموزشی می توانند بر دانش آموزان داشته باشند، این تصویر از زندگی امام(ره) باید مورد بررسی دقیق و جامع قرار گیرد. به نظر می رسد شیوه مناسب برای گسترش ابعاد شخصیتی حضرت امام(ره) در برنامه های آموزش و پرورش، تدوین برنامه راهبردی در این خصوص و عمل به مفاد آن باشد. با تاکید بر این نکته که ماندگاری انقلاب اسلامی بستگی به طرح صحیح اندیشه های حضرت امام(ره) دارد، ابتدا باید اندیشه های حضرت امام(ره) از نظر ابعاد (اخلاقی، سیاسی...) متناسب با مقاطع مختلف طبقه بندی شده و

هدف های یادگیری، تعیین گردد. اگر هدف ها به طور مناسب طراحی شود سپس می توان به تبیین محتوا، روش، نظام امتحانی و ارزشیابی پرداخت.

کلید واژگان: ابعاد شخصیت حضرت امام خمینی(ره)، آموزش و پرورش، کتب درسی (ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان)

۹. تحول در امر تربیت دینی دانش آموزان در نظام آموزش رسمی ایران

سوسن کشاورز

فصلنامه راهبرد فرهنگ، پیاپی ۱ (بهار ۱۳۸۷)، ص ۷۳

انسان موجود پیچیده ای است. تربیت او نیز به سادگی ممکن نمی باشد. به همین دلیل، برای تربیت مطلوب، همه جانبه و واقعی آدمی، خداوند کتاب آسمانی خود، یعنی قرآن کریم و پیامبران و ائمه (ع) را برای امر هدایت انسان فرو فرستاد. با پیروزی انقلاب و استقرار حکومت اسلامی در ایران، توجه به امر تربیت بر اساس آموزه های دین اسلام، از جایگاه ویژه ای برخوردار گردید. تمامی نهادهای رسمی و غیررسمی در جامعه، به خصوص نهاد آموزش و پرورش، مسئولیت محقق ساختن آن را عهده دار شده است. تربیت انسان های الهی و هم جهت و هماهنگ با معیارهای اسلامی، وظیفه اساسی نظام آموزش و پرورش محسوب می شود. این مهم، جایگاه و نقش تعلیم و تربیت دینی را در نظام آموزش و پرورش مشخص می سازد. بنابراین، مسئولان به منظور محقق ساختن شرایط مطلوب پرورش نسلی با ایمان، موظفند با آگاهی و بصیرت و زمینه سازی مناسب، این امکان را فراهم آورند. این مقاله، با توجه به تحقیقات انجام شده در خصوص وضعیت موجود تربیت دینی در نظام آموزش رسمی، به بررسی موضوع در ابعاد مختلف برنامه ریزی، محتوا، روش و ارزشیابی می پردازد. سپس، راهکارهایی را جهت ایجاد تحول و نیل به وضعیت مطلوب ارائه می نماید.

کلید واژگان: تربیت دینی، آموزش رسمی، تحول، ایران

۱۰. جایگاه تربیت سیاسی و نقش آن در پیشگیری از رخنه های سیاسی - فرهنگی در انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

سهیل رحیمی، هادی جعفریان، حسین برخی

فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، پیاپی ۳۴ (پاییز ۱۳۹۴)، ص ۱۳۷ - ۱۶۱

از دیدگاه حضرت امام خمینی(ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی، فرهنگ به دلیل تاثیرگذاری بر ذهنیت و رفتارهای فردی، اجتماعی و گرایش های سیاسی دارای اهمیت ویژه است. روی آوردن دشمن به مبارزه فرهنگی سبب شده است لزوم توجه مسئولان فرهنگی به مقوله فرهنگ، به یکی از دغدغه های مهم رهبران انقلاب ایران تبدیل شود؛ بنابراین، لذا از منظر حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری(مدظله العالی)، یکی از تهدیدات مهم حوزه فرهنگ، رخنه فرهنگی دشمن است که نیازمند اقدامات پیش دستانه و پیشگیری های آگاهانه است و در نتیجه تقویت اجزای اصلی فرهنگ اسلامی و ملی کشور و پاسداشت آن در برابر نفوذ، رخنه و تاثیر فرهنگ غربی در پرتو تربیت سیاسی صحیح و مناسب در تمامی ابعاد و ویژگی آن را می طلبد؛ به گونه ای که منجر به تاثیرگذاری مستقیم و غیر مستقیم بر مدیران، تصمیمات کلان و سیاستگذاری های آموزشی - تربیتی و عمومی کشور شود. براین اساس است که حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) با توجه با جنگ نرم وسیع دشمن بر ضد جمهوری اسلامی ایران، انگشت تاکید را بر بصیرت افزایی و افزایش قدرت تحلیل سیاسی ملت گذاشته اند. ایشان راه حل دفاعی و پاسخ هوشمندانه را، کاربست صحیح تربیت سیاسی می دانند که منجر به مصونیت سیاسی جامعه و تداوم و قوام ارزش های انقلابی می شود. بنابراین، مقاله حاضر با استفاده از ابزار کتابخانه ای و مبتنی بر توصیف و تحلیل آرای امام خمینی(ره) و رهنمود های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در پی تشریح و تبیین جایگاه تربیت سیاسی و نقش آن در پیشگیری از رخنه های سیاسی - فرهنگی در انقلاب اسلامی است.

کلید واژگان: تربیت، سیاسی، آموزش و پرورش، امام خمینی(ره)، مقام معظم رهبری

۱۱. چگونگی گفتمان سازی نظریه ولایت فقیه در محتوای برنامه های درسی نظام آموزش و پرورش

جمهوری اسلامی ایران

مقصود امین خندقی، فاطمه سادات جعفرنیا

فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، پیاپی ۳۹ (زمستان ۱۳۹۳)، ص ۱۳۹

پژوهش پیش رو با هدف عرضه رویکرد گفتمان سازانه در حکم رویکرد مطلوب در انتقال معارف انقلاب اسلامی، به ویژه نظریه ولایت فقیه انجام شده است. ابتدا توصیفی کلی از وضعیت موجود در انتقال نظریه ولایت فقیه انجام گرفت و سپس رویکرد مطلوب، یعنی رویکرد گفتمان سازانه معرفی و با مفهوم شناسی واژه های اساسی پژوهش، به تبیین ویژگی های نگاه گفتمان سازانه در انتقال این نظریه پرداخته شد. رویکرد گفتمان سازانه به دلیل داشتن چهار عنصر اساسی، یعنی ایدئولوژی، هدف، فرایند و نتیجه که همگی نیز هم راستا با معارف حقه اسلامی است، قابلیت تحقق اهداف اساسی ملحوظ در این نظریه را دارد و لذا ضروری است این رویکرد جایگزین رویکردهای جاری نظام برنامه درسی جمهوری اسلامی ایران در بحث از نظریه ولایت فقیه گردد.

کلید واژگان: گفتمان، گفتمان سازی، ایدئولوژی برنامه درسی، نظریه ولایت فقیه، انقلاب اسلامی

۱۲. دستاوردهای آموزشی و علمی چهل ساله انقلاب اسلامی

رشید رکابیان

فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، پیاپی ۵۵ (زمستان ۱۳۹۷)، ص ۷-۳۴

ارزیابی فعالیت ها و ثمرات یک نظام سیاسی پس از انقلابی گسترده و بنیادین با وجود برهه های طولانی جنگ و بحران های ناشی از تحریم های طولانی مدت و... بی شک کار آسانی نیست. با گذشت چهاردهه از تاسیس نظام جمهوری اسلامی، اکنون زمانی است که پژوهشگران با تحقیقات مستدل علمی و آماری و نگاهی منصفانه، به ارزیابی دستاوردهای آموزشی و علمی انقلاب اسلامی بپردازند تا مهم ترین نمود توفیقات نظام که نشانگر کارآمدی آن است معلوم گردد. بنابراین تحقیق حاضر در پاسخ به این سؤال است که دستاوردهای آموزشی و علمی چهل ساله انقلاب اسلامی در سطح منطقه ای و جهانی در چه جایگاهی قرار دارد و آیا توانسته است کارآمدی خود را نشان دهد؟ یافته های تحقیق آمارهایی را نشان می دهد که دستاوردهای انقلاب اسلامی در سطح منطقه ای و بین المللی رشد چشم گیری داشته و ایران را به عنوان یکی از قطب های علمی جهان معرفی می کند. روش تحقیق تحلیلی توصیفی و آماری است که با روش گردآوری کتابخانه ای و الکترونیکی (سایت های داخلی و بین المللی) می باشد.

کلید واژگان: دستاوردهای آموزشی، انقلاب اسلامی، چهاردهه، آموزش و پرورش

۱۳. ظرفیت های تربیت ولایی جهادی؛ زمینه ساز برپایی تمدن اسلامی

سیداحمد رهنمایی

نشریه معرفت سیاسی، سال نهم شماره ۲ (پاییز و زمستان ۱۳۹۶)، ص ۹۳

این پژوهش به بررسی ظرفیت های ویژه تربیت ولایی جهادی در پایه ریزی تمدن جهانی اسلام می پردازد. سوال اساسی این است که تربیت ولایی جهادی، از چه ظرفیت هایی در دو سطح ملی و فراملی،

برای برپایی تمدن جهانی برخوردار می باشد؟ در پاسخ به این سوال، به روش توصیفی تحلیلی، رابطه هم افزایی روحیه جهادی و ولایت مداری و نقش ترکیبی این دو عامل، در ایجاد زمینه برپایی تمدن جهانی روشن خواهد شد. در این میان، اشاره به دستاوردهای انقلاب اسلامی در داخل کشور، منطقه و شرق و غرب، به مثابه بخشی از ظرفیت های تربیت ولایی جهادی کافی است تا نشان آشکاری از قابلیت ها و شایستگی ها و جلوه های این نوع تربیت، برای ایفای نقش در عرصه بین الملل و تحقق تمدن جهانی به دست دهد. تربیت ولایی جهادی در جایگاه تربیتی پیشرو، پیش برنده، جهت بخش، با چشم اندازی روشن نه تنها در تراز انقلاب اسلامی و منویات بنیان گذار کبیر آن قرار می گیرد، بلکه می تواند تحقق بخش اهداف و آرمان های متعالی نظام اسلامی در سطح تمدن جهانی باشد.

کلید واژگان: تربیت ولایی، جهادی، ظرفیت تربیتی، تمدن جهانی، رابطه هم افزایی روحیه جهادی و ولایی

۱۴. فراترکیب پژوهش های مربوط به نظریه ولایت فقیه در نظام آموزش و پرورش رسمی کشور

محمدهادی مروجی طبسی، صادق کریم زاده

نشریه اسلام و پژوهش های تربیتی، سال یازدهم شماره ۱ (بهار و تابستان ۱۳۹۸)، ص ۵

هدف از این پژوهش، دستیابی به نگاهی کلی در زمینه وضعیت و جایگاه ارزش ولایت فقیه، در اهداف و محتوای برنامه درسی رسمی است که با رویکرد کیفی و به روش فراترکیب انجام شده است. منابع داده ها، گزارش های رسمی از تعداد ۲۳ پژوهش مرتبط با موضوع است که در بیش از یک دهه اخیر در کشور منتشر شده اند. یافته های فراترکیب نشان می دهد که: الف. در پژوهش های مورد بررسی، ارزش «ولایت فقیه» در چارچوب های مفهومی چون ارزش های انقلاب اسلامی، مهدویت، گفتمان دینی، فرهنگ ایثار و شهادت، تربیت دینی و سیاسی و هویت دینی، ملی و انقلابی بررسی شده است؛ ب. اهداف مرتبط در سطوح مختلف هدفگذاری، به میزان کافی در نظر گرفته شده اند. با این حال، اهداف مورد نظر بیشتر در

حیطه شناختی تمرکز یافته و به حیطه های عاطفی و روانی حرکتی و حتی سطوح بالای حیطه شناختی، به میزان بسندهای توجه نشده است؛ ج. یافته های بیشتر پژوهشها نشان میدهند محتوای مرتبط با ولایت فقیه، از نظر کمی و کیفی، برای تحقق اهداف مربوط از کفایت لازم برخوردار نیستند. ارزیابی نهایی فراترکیب از وضع موجود بازنمایی این ارزش در کتابهای درسی نشان میدهد که با توجه به تعدد و تنوع اهداف آموزشی، انتظار تحقق همه اهداف در محتوای همه کتابها، واقعینانه نیست، بنابراین، هرچند این بازنمایی نیاز به تجدید نظر دارد، اما در تحقق اهداف خود تا حدودی توفیق نسبی داشته است.

کلید واژگان: تربیت ارزشهای سیاسی، ولایت فقیه، نظام آموزش و پرورش رسمی، فراترکیب

۱۵. ماهیت گفتمان سازی آموزه های انقلاب اسلامی و ویژگی های آن در برنامه های درسی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

حمیده پاکمهر، مقصود امین خندقی، سیدجواد قندیلی، محمود سعیدی رضوانی

نشریه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، سال دوم شماره ۴ (پاییز ۱۳۹۶)، ص ۷-۴۰

مطالعه حاضر با هدف بررسی چرستی گفتمان سازی آموزه های انقلاب اسلامی در برنامه های درسی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران و ویژگی های آن صورت گرفته است. روش پژوهش کیفی از نوع تحلیلی است. جامعه تحلیلی کلیه پایگاه های اطلاعاتی مرتبط با موضوع تحقیق بوده که ابتدا شناسایی و سپس به صورت هدفمند و عمیق مطالعه و به طور مستمر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته های حاصله حاکی از این است که در این پژوهش ابتدا ماهیت و چرستی گفتمان سازی تبیین و ده ویژگی اساسی با تاکید بر ایدئولوژی، شناسایی دال های شناور نما و متناقض با ایدئولوژی، توجه به فطرت، دارا بودن وجهه اجتماعی، برنامه ریزی، هژمونی سازی، مطالبه گری، قابل دسترس سازی، گفتمان سازی به مثابه فناوری قدرت نرم و توجه به اقتضائات سیاسی-اجتماعی احصا گردید. علاوه بر این پیامدهای نظری

حاصل از رویکرد گفت‌وگو سازانه در برنامه های درسی از دو منظر کلان/اساسی و فنی/ویژه و همچنین پیامدهای عملی آن از حیث تاثیر رویکرد مذکور بر سه حوزه شناخت، نگرش و عملکرد فراگیران در مواجهه با آموزه های انقلاب اسلامی و افزایش قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق برنامه های درسی بررسی گردید.

کلید واژگان: گفت‌وگو سازی، ایدئولوژی، آموزه، انقلاب اسلامی، برنامه درسی، آموزش و پرورش، جمهوری اسلامی ایران

۱۶. مقدمه ای بر تبیین ماهیت نظام آموزش و پرورش ایران از آغاز دوره مدرن سازی تا امروز

شهین ایروانی

پژوهش نامه مبانی تعلیم و تربیت، سال چهارم شماره ۱ (پیاپی ۷، بهار و تابستان ۱۳۹۳)، ص ۸۳

هدف اصلی این پژوهش، تبیین ماهیت نظام آموزش و پرورش ایران از آغاز دوره مدرن سازی تا امروز می باشد. برای دست یابی به این هدف از روش پژوهش تاریخی - تحلیلی بهره گرفته شد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که مولفه های اصلی و بنیادین در نظام آموزشی امروز ایران تقلیدگری، اقتدارگرایی و دین مداری است که هر یک حاصل یکی از جریان های تعیین کننده در شکل گیری نظام آموزشی است. مبنای تقلیدگرایی از جریان اصلاح گرایانه عصر قاجار، اقتدارگرایی حاصل انتقال آموزش و پرورش به عرصه حکومت به ویژه پهلوی اول و دین مداری، مطالبه نظام برخاسته از انقلاب اسلامی و دولت جمهوری اسلامی است. تعامل این مولفه ها به نوبه خود سه مولفه گرایش به تمرکز و کنترل، کمیت گرایی و صورت گرایی را به عنوان مولفه های ثانویه در نظام ایجاد کرده است که برآیند تمامی آن ها، روح حاکم بر نظام آموزشی ایران است و تمامی هدف ها و برنامه های پیشنهادی مورد نظر آن را دگرگون می سازد.

کلید واژگان: ماهیت نظام آموزشی ایران، تقلیدگرایی، اقتدارگرایی، دین مداری

۱۷. مولفه های هویت اسلامی و انقلابی در کتاب های درسی تاریخ دوره تحصیلی متوسطه رشته های علوم پایه (۱۳۵۷-۱۳۸۸)

فرهاد پروانه

فصلنامه مطالعات ملی، سال شانزدهم شماره ۴ (پیاپی ۶۴، زمستان ۱۳۹۴)، ص ۴۱

مهم ترین ابزار نظام آموزش و پرورش برای شکل گیری هویت اسلامی و انقلابی در ذهن و ضمیر دانش آموزان، کتاب های درسی است. از دیدگاه برنامه ریزان درسی، کتاب های درسی «تاریخ» یکی از ابزارهای مهم رسیدن به این هدف هستند.

مساله اصلی پژوهش پاسخ به این سوال است: کتاب های درسی تاریخ دوره متوسطه رشته های علوم پایه از سال ۵۷ تا ۸۸ ه.ش به چه میزان به مولفه های هویت اسلامی و هویت انقلابی توجه داشته اند؟

پژوهش حاضر با هدف توصیف میزان توجه به مولفه ها و نمادهای مرتبط با هویت اسلامی و هویت انقلابی در کتاب های درسی مورد نظر انجام شده است. به این منظور با استفاده از روش تحلیل محتوا، ۹ عنوان کتاب درسی، انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. براساس یافته های پژوهش، در کتاب های درسی مورد نظر توجه بسیار زیادی به مولفه ها و مفاهیم مرتبط با هویت اسلامی و هویت انقلابی شده است.

کلید واژگان: آموزش و پرورش، کتاب های درسی تاریخ، هویت اسلامی، هویت انقلابی

۱۸. نقش انقلاب اسلامی در گسترش پژوهش های فنون قرائات

محمد امینی تهرانی ، محمدرضا شهیدی پور

نشریه مطالعات قرائت قرآن، پیاپی ۱۱ (پاییز و زمستان ۱۳۹۷)، صص ۱۵-۳۶

یکی از برکات و ثمرات انقلاب اسلامی، رشد فعالیت های علمی و هنری به ویژه در حوزه علوم و فنون قرائات، است. نگاهی به قبل از انقلاب اسلامی و مقایسه آن با بعد از انقلاب اسلامی این نکته را تایید می نماید. بررسی رشد فعالیت های فوق را می توان در عرصه های اجرایی، علمی و پژوهشی دنبال کرد. نوشتار حاضر نیز به دنبال آن است که با بررسی کارهای انجام گرفته در حوزه علوم و فنون قرائات، پس از انقلاب اسلامی ایران، نقش انقلاب را در این عرصه بهتر نمایان سازد. جامعه المصطفی العالمیه که خود از ثمرات انقلاب اسلامی ایران است در این عرصه فعالیت های مهمی را انجام داده است که به طور ویژه در این نوشتار مورد توجه قرار می گیرد. روش تحقیق در نوشتار حاضر روشی توصیفی، تحلیلی است. از مهم ترین نتایج به دست آمده، آن است که توجه موثر و هدفمند مسئولان جمهوری اسلامی ایران به مقوله قرائت و علوم مرتبط با آن باعث شده است تا هم در حوزه اجرایی مانند: برگزاری مسابقات، تاسیس شبکه های رسانه ای و موسسات مخصوص قرائت و حفظ قرآن کریم و هم در حوزه آموزشی و پژوهشی مانند تالیف، ترجمه کتب و نگارش پایان نامه ها رشد چشمگیری در حوزه های فوق اتفاق بیفتد.

کلید واژگان: قرائت قرآن، علوم و فنون قرائات، فعالیت های علمی پژوهشی

۱۹. واکاوی ابعاد و مولفه های شاخصه هویت ملی در اسناد تحولی آموزش و پرورش ایران

جواد آقامحمدی، سودابه اسدی

فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، پیاپی ۲۷ (پاییز ۱۳۹۸)، ص ۴۵۴-۴۷۱

هدف پژوهش حاضر واکاوی شاخصه هویت ملی، ابعاد و مولفه های آن در اسناد تحولی آموزش و پرورش ایران بوده است. روش تحقیق در محدوده روش های توصیفی از نوع تحلیل محتوا بود. جامعه آماری شامل اسناد تحولی (مبانی نظری تحول بنیادین، برنامه درسی ملی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، "جمعا ۵۰۷ صفحه بدون مقدمه"، صورت جلسات و منابع بودند که تمامی آن ها به عنوان نمونه آماری به روش سرشماری (کامل شماری) انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. جهت سنجش میزان پرداخت و تحلیل سوالات، از آمار توصیفی و فرمول سه مرحله ای آنتروپی شانون استفاده شد. جهت استخراج ابعاد و مولفه های هویت ملی، به دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (کارگروه تدوین شاخص های فرهنگی مصوب ۱۳۸۹) مراجعه شد. روایی سیاهه واریسی یا همان چک لیست توسط جمعی از خبرگان و پایایی آن با استفاده از روش اسکات (۹۳/۵) که به روش توافق بین صاحب نظران مشهور است به دست آمد. یافته های پژوهش نشان داد که در اسناد تحولی آموزش و پرورش جمعا ۳۶۱ مورد به ابعاد شش گانه شاخصه هویت ملی اشاره شده بود که در این بین به بعد فرهنگ و میراث فرهنگی با ۱۱۲ مورد بیشترین توجه و به بعد سرزمینی با ۱۱ مورد کمترین توجه شده بود. مهم ترین نتیجه پژوهش حاضر این بود که در اسناد تحولی آموزش و پرورش به صورت متوازن به ابعاد شاخصه هویت ملی توجه نشده است.

کلید واژگان: هویت، هویت ملی، اسناد تحولی آموزش و پرورش، تحلیل محتوا